
SNEEUW

DOOR

S. ULFERS

De menschen in Oostloorn konden zich niet herinneren, in geen winters, dat het zoo gesneeuwd had als in deze maand Januari.

Eerst had het gevoren; maar niet al te hard. Want de schaatsen waren niet eens voor den dag gehaald. Alleen de schooljongens hadden gereden, op het veldijs, en op de slooten; en verscheidene van hen hadden klappen opgelopen van moeder of van vader toen zij t'huis kwamen; want zij waren er doorgezakt en hadden natte kleeren meegebracht. De groote menschen waren niet tot rijden gekomen: de Vecht lag niet dicht, de groote binnenvaart lag niet dicht, en zelfs de breede grachten tusschen de veenlanden waren niet betrouwbaar geweest. „Zoo'n voorwintertje, zoo'n voorwintertje,” hadden zij gezegd; en zij hadden het gezegd, alsof zij bedoelden: „Wacht maar, over een week of wat, dan komt de echte winter, en dan zullen wij het hebben, en dan zal de pret goed wezen.” Neen, dat vriezen was van niet veel betekenis geweest.

En toen was het sneeuwen begonnen. Zoo zachtjes aan was het gekomen. Met een kleinen Noordoostenwind was er wat uit de lucht gevallen, een laagje over al het veld, en over het zwakke ijs; meer niet. Het was toch al zoo veel, dat de vrouwen den volgenden morgen asch en gruis strooiden op de gladde stoepen. „Je mocht eens uitglijden en een ongeluk krijgen,” klepte het van de eene onder-

deur naar de andere. En over de heg heen antwoordde de oude vrouw Jannink, waar zij stond met aschpot en kolenschop in de hand, tegen buurvrouw: „Ja, mijn ouwe staat zoo vast niet meer op zijn beenen, en ikzelf sta ook niet meer zoo goed; als je toch allebeiden al naar de zeventig loopt!” Maar de jonge buurvrouw strooide toch ook, al stond zij nog wel goed op haar sterke beenen, evenals haar man, die beiden nog de dertig niet hadden. Zóó was het in Oostloorn: als één vrouw er mede begon, dan deed de volgende het ook. En tegen den middag waren alle stoepen en straatjes in het dorp en daarbuiten met asch en gruis bestrooid.

Veel gaf dat strooien nu ditmaal niet. Want tegen den middag was de lucht donkerder geworden, het sneeuwen was opnieuw begonnen, en asch en gruis lagen er al lang weer onder. Dik viel het, zoo dik, dat de menschen in huis de lampen moesten opsteken; het was avond midden op den dag. De timmerman gaf zijn knechts gedaan dien dag; zij konden in de werkplaats geen hand voor de oogen zien; en lampen had hij nooit willen hebben in zijn werkplaats, voor brand! De knechts schoten de jas aan, knoopten den kraag toe, en liepen onderweg almaar de klompen tegen elkaar te slaan om de plok sneeuw er onder af te krijgen die er tegen aan klitte.

Straks was de straat leeg van menschen en dieren; alleen de hond van den postbode, die hond die meer slaag kreeg dan eten, liep schuins met den kop tegen den wind in van huis tot huis, het erf op naar achter, waar de vrouwen het vuil wegwierpen, om te zien of daar ook wat lag dat zijn hongerige maag wilde.

Oude Dasen, de klompenmaker, stak even zijn neus buiten de deur, achter. „Kijk,” zeide hij, met den blik in den tuin, „de boerenkool staat er al bijna heelemaal onder; goed dat ze er tegen kan; en de kippen zijn ook al binnen gekropen.” Hij trok de deur toe, goed toe, voor het inwaaien, en binnen tegen de vrouw sprak hij: „Daar komt nog veel meer, morgen zal je eens wat zien; zet koffie.”

Hier en daar zag men uit het achterhuis een man naar de schuur gaan met een mand; hij moest nog turf hebben, je kon nu nog naar de schuur; als tegen den avond de sneeuw nog hooger lag, kon het zoo goed niet meer. Overal gingen de deuren dicht. Zelfs in de

achterstraat, waar bij de huizen van de armen de deuren den heelen dag openstonden, omdat de vrouwen altijd in en uit liepen om een praatje bij elkaar, waren de deuren gesloten.

Hard joeg de wind over de gezwollen Vecht, en die wind had zijn baard en zijn vuisten vol vlokken, die hij grimmig om zich heen wierp; die vlokken stoven, met hem mede, maar konden zijn vaart niet bijhouden; zij bleven achter en vielen neer in het grijze water, dat zwart ging zien, afstekend tegen het wit aan den kant. Alleen de vlokken die hem konden bijhouden, die haalden den wal, en de dorre boomen, en de daken; zij gingen alles wit maken! Daar waren schuiten op de rivier; de mannen haastten zich, alle zeilen bij, al was de wind heftig; het roer gericht naar de sluis, waar zij straks zouden inzeilen om veilig in de binnenvaart te liggen. „Je moogt je zeil wel minderen,” riep er een schipper die den ander voorbijjoeg, „dat gaat niet goed, straks lig je om!” Hij riep het met strak ernstig gezicht, de hand vast aan het roer. Maar de ander achtte er niet op; hij wilde t’huis zijn bij vrouw en kind, achter de kachel, en hij waagde het er op; hij had nog nooit omgelegen met de schuit; ook hij keek strak, de hand vast om het roer. De meeuwen streken langs de zeilen heen, de meeuwen, anders zoo wit, en nu grijs en vuil van kleur, zoo het scheen. „Dat zijn er nog maar enkelen,” zeide de schipper in zich zelve, „de anderen hebben d’r maal al gevonden, en schuilen al lang; als deze niet gauw wat vinden, zullen ze met den honger naar het riet, om te wachten tot de booze bui over is.” Straks was er geen enkele schuit meer op de Vecht, en geen enkele meeuw. Geen twintig voet ver kon men meer zien over het water, door de vallende sneeuw.

Na de weifeling van het weder viel de vorst weer in, een zachte maar gestadige vorst. De invallende vorst deed echter het sneeuwen niet ophouden. En toen beleefden de menschen in het dorp het wondere, dat het bleef hard sneeuwen, vier en twintig uren aan één stuk. De oudsten onder hen herinnerden zich niet het zoo hoog te hebben zien liggen, op de velden, en in de bosschen.

Het was een moeilijk geval voor dominee Walter den volgenden morgen. Want het was Zondag, en hij had beloofd aan Rechtman,

zijn collega in Zuidloorn, om voor hem te preeken. Een liefdedienst: Rechtman was naar zijn vader toe, die ziek lag.

„Wat moet ik doen?” dacht Walter bij het vroege ontbijt; „daar kan geen kar door; en het is met die dikke sneeuw nu zeker anderhalf uur rijden, geen paard houdt het uit.” En meteen keek hij uit het venster de straat op.

Evenwel, hij had niet lang tijd om er over te denken; want voor de pastorie stond de tilbury al, en Dreese er naast, alsof het een weer was zooals op alle andere Zondagen. „Als die vindt dat het kan, dan moet ik het zeker ook vinden,” sprak Walter in zichzelf; en hij dacht het met geen vroolijk gemoed. De deur uit waaide hij naar het rijtuigje. Zijn koster, Iltling, was reeds bezig geweest om een pad door de sneeuw te graven, dat had een weinig geholpen.

„Durf je er door, Dreese?” vroeg Walter verbaasd.

„Probeeren, dominee,” was het kalme antwoord. „Ik heb niet het gesloten rijtuig genomen; al zou dat wat warmer voor u geweest zijn; het zou te zwaar geweest zijn voor het paard; het zal toch nog een heelen trek hebben met de lichte tilbury.” Dreese was de man waar Walter altijd 't rijtuig bestelde als hij uit moest naar een preekbeurt in de buurt, en Dreese hield er ten opzichte van den dominee een verlaagd tarief op na. De boeren waren anders heel gewillig om hun predikant te rijden als het moest; maar Walter spaarde hen liever, en betaalde liever zijn ritjes.

In het lichte wagentje gezeten trokken zij den voetdeken ver over zich heen, en in een dikke jas gestoken haalde Walter den kraag op tot bij de ooren. Dreese was gewoon gekleed, zooals altijd 's winters, en sloeg den kraag niet op; hij zou eveneens gekleed zijn als het een mooie zachte voorjaarsdag was geweest. De tocht door de sneeuw-jacht en door de diep liggende sneeuw begon.

Zij reden de lange brug over de Vecht, waar de wind vol vat had op de inzittenden; de wind was Zuidoost, en het vror nog steeds een klein weinig, zoo juist genoeg om de sneeuw te laten liggen waar zij viel.

Dadelijk over de Vechtbrug liep de weg langs enkele verspreide boerderijen waar bouwveld om heen lag, veel korenland en weinig

weiland, aan de oude heide ontworstelde grond na jaren bouwens van ouders en grootouders. Ook dit was open terrein voor den wind, en hier en daar was op den straatweg de sneeuw tot hoopen gejaagd, waar het paard door moest zien te komen al ging het ook soms tot bijna aan den buik van het dier en over de as van den wagen. Eenmaal over zulk een opgejaagden hoop sneeuw heen, ging het dan weer een eind beter en gemakkelijker.

Op de hoogte van de boerderij van Duuven, die wat dieper in het land lag en niet vlak aan den straatweg, stond het paard echter voor zulk een hoogen sneeuwhoop, dat het na een korte proef om er door te komen weifelde en den moed scheen te verliezen, Maar een tik met de zweep had de weifeling weggenomen, en strak had het sterke dier toen de strengen getrokken, gewillig; zoo strak echter, dat de strengen knapten! Het rijtuig stond vast als een gestrand schip.

De beide mannen sprongen er uit, en op die plek stonden zij tot aan de heup in de sneeuw. En aldoor viel er steeds meer. Zij konden niet ver voor zich uit zien, bijna niet eens tot aan de boerderij van Duuven, die wat dieper in het land stond.

„Wat nu, Dreese?” vroeg Walter als een die begreep dat alle wijsheid nu van dien kant moest komen.

„Als dominee bij het paard wil blijven, dan zal ik hulp halen en gaan wij verder,” antwoordde deze, alsof er hoegenaamd geen kwestie bestond over verder gaan of niet.

Walter keek hem verbaasd in het gezicht. Deze man scheen hem op eens een heel andere Dreese dan zooals allen hem in de gemeente kenden; vandaag was er niets geen sarcasme in hem en geen prikkelend woord had hij nog gesproken. Hij was al gewone ernst en zachte vastberadenheid. En bij zichzelf dacht Walter: „Is zijn lust om geld te verdienen dan grooter dan mijn plichtsgevoel? Dat had ik nooit van hem gedacht!” En hij wrokte een weinig tegen den man, wat hij niet zou gedaan hebben als deze voorgesteld had om terug te keeren met de verschoonbare reden van het verschrikkelijke weer.

Dreese was al weg, het land over, wadende tot waar de boerderij van Duuven was. Daar hadden de lieden het ongeval reeds opgemerkt, en met touwen kwam de boer met zijn knecht reeds aan om hulp te verleen.

„Dominee,” sprak Duuven, „het is goed dat je door dit weer heen wilt en dat je er niet tegen opziet om je plicht te doen.” Walter zag langs den man heen en ontweek zijn blik; hij had dien lof niet verdiend! Hoe kon hij den man aanzien?

Maar tot Dreese sprak de boer: „Zou je niet beter omkeeren? Wil je toch den berg over?” En deze antwoordde kort: „Den berg over.”

„Koppige kerel!” gromde Walter in zich zelven. „Mij wordt het niet gevraagd wat ik wil! Die kerels meenen zeker dat ik er heelemaal geen kwestie over heb en dat ik brand van verlangen om in die kerk te komen waar vanmorgen toch geen mensch in zitten zal!”

Straks was het rijtuigje weer klaar, waren de strengen door touwen vervangen; en voort ging het, sukkelende, maar zeker, in den stap, al verder.

De straatweg liep nu met een rijzing van den grond een weinig steil een dennenbosch binnen. Dit gedeelte van den weg was wat men den berg noemde. Een klein half uur had men rechts en links de hoge dennen, stam op stam in het oneindige, diep het land in, tot waar de stammen in één donkerte zich verloren. Het was zwaar hout, waarvan de boeren die er verstand van hadden altijd zeiden dat het al lang gekapt had moeten zijn: het hout verloor zijn waarde als het nog langer bleef staan. Maar het was eigendom van een heer uit Zwolle, die er genoeg in had om als hij eens naar zijn bezitting kwam kijken de dikke stammen en de breede groene kronen aan te zien. Een heer dacht over zoo'n bosch dikwijls anders dan een boer. Het was daar altijd zeer eenzaam, en overdag reeds een donkere sombere plaats; 's nachts was het er te eenzaam en te donker voor een Oostloorner, en dan ging hij er liever niet door. Hier lag de sneeuw gelijkmatiger op den weg, en hier had de wind haar niet op hoopen kunnen waaien. Walter bewonderde niettegenstaande zijn verkleuming de prachtige stammen en de zware kronen die vol en wit hingen, zwaar van de altijd maar doorvallende vlokken.

Buiten het bosch gekomen daalde de weg langs een moerasachtig landschap. Hier bij den uitgang van het bosch stond een eenzaam huis, een kroeg, de beruchte kroeg uit den omtrek. Dreese had bijna niet gesproken gedurende den moeitevollen rit; hier echter bij de

kroeg ontsnapte hem een hatelijkheid aan het adres van den kroegbaas en van de bekende bezoekers van het huis, doorgaans menschen uit Zuidloorn.

Hier bij dit huis begon de breede vaart, die evenwijdig met den weg liep, en doorging tot aan Zuidloorn. Het water er van was hier en daar met een dunne korst ijs bedekt, maar doorgaans nog open; het was ook meer een sneeuwwinter dan een ijswinter.

Een eind langs de vaart gereden hebbende maakte Dreese den dominee opmerkzaam op een watermolen die rechts in het land stond, ongeveer een tien minuten van de straat af. „Dominee weet wel wie daar woont?” was zijn vraag.

En Walter antwoordde: „Ja ik weet, daar woont Dinkel; dit heele land behoort nog tot onze gemeente; het is wonderlijk zooals de grenzen getrokken zijn; mijn gemeente strekt zich uit tot vlak bij Zuidloorn; al dit land met die hoeven en arbeidershuisjes en de kroeg inkluis behoorde veel beter en praktischer bij Zuidloorn; ik moet er een uur voor loopen om hen te bezoeken, en collega Rechtman heeft hen als het ware onder den rook van zijn schoorsteen.” Terwijl Walter deze woorden uitsprak voelde hij zelf dat zijn gemelijke stemming gansch niet aan het dalen was, maar veeleer nog steeg. Eenigszins gemoedelijker voegde hij er echter aan toe: „Ja, ik ben er verleden week nog geweest, bij Dinkel; zijn vrouw is ziek en zal wel niet beter worden, heel uitgeteerd door slechte behandeling van haar man en weinig eten. Die moet wel sterven.”

„Als dominee wil, dan kunnen wij nà kerk wel den tijd nemen om haar te bezoeken, het kon wel voor het laatst zijn.”

Weer trof Walter het overheerschende van Dreese vandaag. Die man had hem half tegen zijn zin naar Zuidloorn gedreven, en nu dreef hij hem naar die zieke! Hij begreep Dreese niet dezen dag. Voelde deze niets van het ontzettende van het noodweer dat over hen heenbrak en voortgierde over den polder? Zijn inwendige wrok tegen den man werd er niet minder om. Om zoo aan een dominee zijn plicht voor te schrijven! De spraak werd van zijn kant niet opgewekter en stond weldra geheel stil. Tot zij het dorp van dominee Rechtman inreden, de straat in tusschen lage huizen.

„Wij zijn er, dominee,” zeide Dreese, „wij staan voor de kerk, en

u kunt preeken." Hij zeide het als een die voldaan was over zijn werk, en die verwachtte dat de ander nu ook zijn plicht mocht doen. Walter voelde het.

Het was vrij wel een grimmige dominee die daar de consistorie binnen ging. Hij was een half uur te vroeg. De kachel die zoo welkom zou geweest zijn was door den koster te laat aangemaakt en brandde nauwelijks, met veel rook in de kamer. Hij wierp een venster open; liever de ijzige koude dan die rook! En vanzelf verviel hij in een gewoonte om de kamer heen en weer te stappen, al maar van de kachel naar het raam en terug.

Als hij aan zijn stemming dacht, een stemming waar een preek op volgen moest, dan verachtte hij zichzelf. Hoe zou hij kunnen preeken in deze stemming en de menschen wat goeds zeggen waar zij kracht en troost bij zouden hebben in hun aardsche leed? God mocht hem helpen, zoo God wilde! de preek zou anders een schande worden waar hij zijn leven aan zou moeten terugdenken. Hij werd hoe langer hoe ongelukkiger. De eenige hoop die hem een weinig opbeurde was dat wellicht geen menschen met dit hondenweer ter kerke zouden opkomen; dan was hij af van de preek! Maar ook deze hoop vond hij schandelijk en een leeraar onwaardig! Hij wist niet meer wat hij denken zou.

Na een half uur wachters kwam er een man het kerkplein op. Het was Bansink, een ouderling. Hij leek wel een sneeuwman, van boven tot beneden wit, en hij had lang noodig eer hij zich van de sneeuw eenigszins bevrijd had. Toen stapte hij de consistorie binnen.

„Zoo dominee, toch gekomen?" vroeg de grijsaard, met een lof in zijn oogen voor Walter die zoo hooge opvatting van zijn plicht had gehad dat hij gedaan had wat iedereen, ook de ouderling, bijna voor onmogelijk had gehouden; vriendelijk was de lach waarmee hij zijn woorden vergezelde als een belooning voor den dominee die gevoelde geen belooning te verdienen. „Daar zullen maar een vijf of tien menschen in de kerk komen van morgen," zoo ging de ouderling door, „ze kunnen niet komen van hun hoeven af; het ligt er overal te dik op."

„Welja," sprak Walter die den ouderling verkeerd begreep, „wij zullen maar geen dienst houden; voor zoo'n klein getal is het de

moeite niet waard; en ik kom een kop koffie bij je drinken, ouderling, en me wat warmen; vind je het ook niet?"

„Dan zou dominee ver moeten loopen, want ik woon een uur hier vandaan, op het Dooiveld; en ik zou het dominee niet raden, je zoudt het niet kunnen.”

„Woon jij een uur hier vandaan, man? Hoe ben je dan hier gekomen?"

„Op mijn voeten, dominee! Ik moet immers hier wezen; dat is toch mijn plicht als ouderling!"

Walter kon niet nalaten om bewonderend dien man aan te zien, dien grijsaard, die zijn zeventig jaren niet te veel had geacht en er geen aanleiding in gevonden had om t'huis te blijven, en die zijn oud lichaam gesterkt had door zijn wil en den langen weg door de diepe sneeuw te gaan in den wind, van zijn hoeve naar de kerk.

„Wij zullen preeken, Bansink," sprak Walter kortaf

En dien morgen stond er een dominee op den kansel, die diep beschaamd was door twee mannen, zijn koetsier en zijn ouderling; maar die door die schaamte een prikkel had gekregen van zijn God om te preeken zooals hij het zelden gedaan had. Het was maar voor een dozijn menschen, behalve Bansink en Dreese; maar ware de kerk vol geweest, als bij een oudejaarsavond, de inspiratie kon geen betere geweest zijn, de inspiratie van de schaamte!

„Wel bedankt," zei de grijze ouderling na den dienst; en dat was een zeldzaam woord voor iemand van de mannen uit die streek. Dreese, de andere man, deed niets, toen Walter instapte, en zeide niets, naar de manier der mannen van Oostloorn.

Op den terugrit was Dreese echter een en al spraakzaamheid, al had hij evenals op de heenreis al zijn opmerkzaamheid voor het paard noodig. „Van morgen hadden we den wind bijna recht tegen ons in," verkondigde hij vroolijk, „en nu hebben wij den wind bijna meê in den rug." En hij deed alsof dat de reden was van zijn grootere spraakzaamheid. Walter begreep hem zeer wel, en schaamde zich te meer, dat zijn ouderling deed alsof hij niets gemerkt had van zijn onwil om den tocht naar Zuidloorn door te zetten. „En ik heb hem nog wel verdacht van geldzucht om dat beetje te verdienen dat hij

krijgt straks als hij den rit heeft gedaan!" sprak aldoor de schaamte in Walter. Hij wist niet hoe hij het zou goed maken.

Langs de vaart gereden tot bij den zijweg die leidde naar den Watermolen van Dinkel, hield Dreese het paard in. „Als dominee wil, dan kan hij zijn plan om de zieke vrouw te bezoeken doorzetten; ik zal hier wel wachten tot dominee gedaan heeft.”

„Je kunt hier niet op den open weg den storm doormaken, Dreese, je paard zou kou vatten, het zou je een paard kosten, man!”

Maar Dreese wees hem een heg dichtbij waar hij beschutting zou vinden voor het dier, en hij stapte reeds op naar die plek.

Het bezoek bij de zieke duurde een half uur. Walter bracht er dien tijd door als bij eene die hij moest voorbereiden op den grooten overgang naar het leven dat volgt op dit leven. De vrouw had hem gevraagd om haar nog wat voor te lezen uit de Schrift, en hij had het gedaan. De vrouw had hem gevraagd om een gebed te doen met en voor haar, en voor haar man en klein kind, Wietske; en hij had het gedaan. Zij maakte hem het bezoek zeer gemakkelijk. En toen als iemand die meer dacht aan een ander dan aan zichzelf, had ze gezegd: „Maar nu moet je naar huis, dominee, het is zulk vreeselijk weer, ik dank je dat je je niet ontzien hebt om er door te komen.”

Toen hij terugkwam tot waar Dreese op hem wachtte, vond hij dezen kalm een pijpje rookende bij het paard, den rug tegen den wind. Hij stapte in, en Dreese zeide: „De mannen en vrouwen in de gemeente zullen je er om prijzen, dominee, dat je den sneeuwstorm getrotseerd hebt om bij een stervende te gaan.”

Toen welde de schaamte zoo hoog op bij Walter dat hij zich niet meer inhouden kon, en uitriep: „Houd op, Dreese, je weet heel goed dat jij me tot mijn plicht gebracht hebt; uit mijzelven had ik het niet gedaan, God moge het mij vergeven!” Hij snikte bijna.

De ander dacht: „Hij moet toch een goed man zijn, dat hij zoo zijn schuld belijdt tegenover mij: hij had het niet behoeven te doen.”

In de avondkerk in zijn eigen gemeente waren er dien dag ook niet velen; de meesten hadden niet gedurfd om de sneeuw. Het heele dorp zat achter vast gesloten vensters.

Het moerasland dicht bij Zuidloorn dat nog tot de gemeente van Walter behoorde was vroeger veel grooter geweest. Het was toen een bijna onafzienbare uitgestrektheid geweest, woest, laag liggend, in regentijd grootendeels geheel onder water, gevaarlijk om er door te gaan op een laag dijkje, dat wel eens ophield een dijkje te zijn verder op. In het drogere zomerweer groeide er welig het hooge moerasgras, en allerwegen de Brabantsche myrth in overvloed, die sterke heester, onaandoenlijk voor winter of zomer, voor regen of droogte. In het voorjaar verspreidden die heesters haar heerlijken wel eens te sterken geur van myrthen, een olieachtige kamferlucht, door de zon uit bladeren en bloesems uitgetrokken; als de wind er over woei dan voerde de wind dien geur mede tot aan den straatweg en verder. Ook de parnas bloeide daar welig, juist op een bodem zooals zij begeerde; het was prachtig, wanneer de hemel donker was van wolken, om dan de witte bloemkelkjes des te witter te zien, bij duizenden, tegen de donkerte van de tint die zich legde over het moeras. Verder groeide er niets dan hier en daar zeer enkel een lage den van wonderlijke vormen, vormen die de stormen in den loop der jaren aan die dwergen gegeven hadden; die dennen groeiden dan in het moeras waar een kleine verhevenheid haar gunde te leven zooals zij leefden.

De boeren vroeger, van Zuidloorn en van Oostloorn, op den straatweg langs het groote moeras komende, hadden er meermalen naar staan te kijken met de gedachte die dan bij een boer opkomt. „Jammer van dat land,” hadden zij gedacht; „zou er geen bebouw-bare grond van te maken zijn?” En die gedachte was altijd weer teruggekeerd, elken keer dat zij er langs reden of liepen. Die gedachte vergezelde hen zelfs naar huis, en was nog bij hen als zij daar in den avond bij den haard zaten.

Ten slotte hadden zij de hoofden bij elkaar gestoken, een vier of vijf van de boeren, en terwijl zij op een dag bij de vaart op den straatweg stonden en over het groote moerasland zagen, zeiden zij: „Als wij de kosten maakten van een flinken dijk dwars midden er door, en zoo de helft er van afsneden, dan konden wij met een molen het water er uit malen, en den grond droog leggen. We laten den molen daar staan voorgoed, die moet het droog houden, dat

kost ons niets dan den molenaar. Mooie hofsteden konden wij er op bouwen. Daar is geld te verdienen!"

En ten laatste waren zij zoo dikwijls op die plek teruggekomen, dat het verbond gesloten was, bij handslag; het stuk moest droog!

Drie jaren verder was die afgesneden helft van het moeras droog; een ingedijkte polder. Kleine hoeven legden zij aan in dien polder; alles bouwland er om heen. Later als de grond goed genoeg was geworden, dan zou het weiland voor het bouwland in de plaats komen.

Dit schoone werk van cultuur hadden de ouders gedaan van de boeren die er nu woonden. De poldermolen, toen gebouwd, stond er altijd nog, oud wel, maar sterk. En die er nu de molenaar was, dat was Geurt Dinkel, de dronkaard, de man van de zieke vrouw, die Walter den Zondag bezocht had in den sneeuwstorm.

Het houten molentje, met vier wieken, boven op den dijk, die den polder van het groote moeras afgescheiden had, kon het net doen. Als er langen tijd droogte was, dan had de molenaar niets te doen; de waterstand was er dan vanzelf naar genoeg van de boeren die er hun hofstede hadden. Maar als het lang regende, dan was er druk werk voor den molen; dan zwaaiden de wieken dag en nacht, en door het scheprad werd het lagere water van den polder naar boven gedreven in een tunnel, die het afvoerde naar de hooger gelegen kleine vaart, die het weer verder bracht naar de groote vaart, die langs den straatweg liep tot Zuidloorn en verder. Het huisje van den molenaar lag lager dan de molen, van den kant van het moeras af, onder tegen den dijk, veilig tegen de heftige stormen die van het moeras gekomen over het dak heen gierden zonder het te kunnen schaden. Over een smallen vlonder kwam men van den molen naar het huisje, dat was maar een heel smal vlondertje, een plank en meer niet. Dinkel was er echter nog nooit afgevallen; het was wonder zooals hij daar zijn roer kon recht houden al zwaaide hij van rechts naar links, wanneer hij zijn drank in had.

Een dronkaard was Dinkel, maar hij had zijn werk nog nooit verkeerd verricht: en dus hadden de boeren van den polder hem altijd het baantje gelaten. „Je kunt toch een ander in zijn plaats niet zetten voor dat wij aanmerkingen hebben op zijn werk, en daar past hij wel voor op!" zoo spraken die boeren.

Op den avond van den Zondag dat Walter te Zuidloorn gepreekt en de zieke vrouw in den molen bezocht had, toen iedereen ongeveer t'huis bleef voor den sneeuwstorm, was Dinkel volgens gewoonte naar de kroeg gegaan, daar bij het dennenbosch onder den berg, bij het begin van de vaart.

Twee jongens aan het oude kapotte billart keken om, toen Dinkel de kroeg binnenkwam. Bij het slechte licht dat plotseling opwalmd door den meê binnenwaaienden wind herkenden zij hem dadelijk.

Geurt, jij hier van avond?" riep de een; „ik dacht dat jouw vrouw stervende lag?" Zulke rare jongens waren het niet, of zij vonden dat dát toch te gek was; hun menschelijk gevoel was niet heelemaal versleten.

„Een bitteren," was het eenige antwoord van Dinkel, terwijl hij naar den waard stapte. Hij dronk het glas in eens leeg, en zei: „Nog een!" Daar ging hij meê zitten, waar de kachel was.

„Nou, zeg, is het nou waar of niet? Is je vrouw niet stervende?"

„Klets me van wat anders, zeg ik je! Of ik ga dadelijk weer heen!"

„Speel door jullie!" zeide de kroeghouder tegen de twee jongens; „hij komt zich wat opfrissen van het waken bij zijn vrouw, dat begrijp je toch ook!"

„Ik heb toch," met een vloek, „den heelen dag bij het bed gestaan; mag ik nou niet eens even hier aan wat anders komen denken? Ik zal eens zien, wat of jullie jongkerels later doen zult, als je genoeg hebt van de vrouw, en als je ook den koperen bruiloft achter je rug hebt!"

„Eppien, geef me nog een," tegen den herbergier.

De vrede was spoedig geteekend tusschen Geurt en de twee jonkmannen; en in het volgende uur, dat hij er bleef zitten, waren zij allen vroolijk, zooals dat altijd ging in de kroeg. Lawaai was er genoeg, al waren het maar vier man bij elkaar, en na nog een uur was Geurt meer dronken dan een van de anderen.

„Nou mot die naar huis," zeiden zij; „anders komt hij er van nacht heelemaal niet meer." Zij kregen hem lachend buiten de deur; de sneeuw viel dik hun in het gelaat.

„Hoe ben je hier gekomen, Geurt, op de beenen of met de schuit?"

„Daar leit m'n schuit," wees Geurt naar den waterkant.

De drie mannen beraadslaagden of zij hem te water of te land naar huis zouden laten gaan. Zij wisten niet wat het veiligste was voor een dronken man. Totdat de herbergier besliste: „Laat hem met zijn schuit, kerels; daar zit hij vaster; als hij loopen moet, komt hij er niet; hij zal hier of daar de vaart insukkelen, en twee bruggetjes moet hij over, en dan nog over zijn eigen vlonder; neen, hij moet roeien naar huis.” En te zamen brachten de mannen hem in de schuit, schreeuwende, lachende, en tot afscheid roepende: „Als je goed je best doet om t’huis te komen, Geurt, dan krijg je morgenavond van ieder van ons twee borrels; recht zitten hoor!” Zij gaven hem de riemen in de hand, en stootten het bootje van den wal af.

De herbergier had goed gezien; want roeien ging beter dan loopen zou gegaan zijn. Een schuit was het rechte element voor die polderkerels. De donker hinderde hem niet; de sneeuw hinderde hem niet. Gelijkmatic, al was het zonder kracht, ging de riemslag; ook bleef hij het midden van de vaart houden, zonder af te wijken naar de kanten.

„Zie je,” sprak Geurt in zichzelf, „als je de jenever maar niet in je beenen kreeg, dan was het niets; in je hoofd gaat het nooit zitten, dat kan iedereen nou zien.” En aldoor mompelde hij over dat onderwerp: „Toen ik laatst naar huis liep, toen liep ik bijna in het water; zie je, toen zat de jenever in m’n beenen; en nu zit die ook in m’n beenen, maar nou geeft het niet, omdat ik mijn beenen niet noodig heb; ik ga altijd met de schuit voortaan; het is wonder zoo helder je hoofd altijd blijft; goed voor de hersens is de jenever, zei gisteren Eppien; en zoo is ’t!”

Aan den molen wilde hij het schuitje vastleggen; maar hij bedacht zich: „Neen, niet aan dezen kant, dan moet ik den vlonder nog over; aan den anderen kant, dan kan ik zoo het huis in!” Zonder ongelukken strompelde hij binnen.

Bukkend onder de lage deur, waggelde hij de kamer in.

Bij de bedstede had hij niet durven naderen, maar op zijn stoel bij den uitgebranden haard was hij neergeploft, zinneloos. Zijn dronken gedachten waren half in de kroeg bij de andere mannen, en half bij de doode vrouw. „Die verwenschte Kees, ik zal hem morgen

met zijn kop in de greppel douwen, als wij op het land zijn! Wat hoefde hij de jenever mij in mijn oogen te gooien?" En met plotse-linge tranen in de oogen, waar hij zijn vuilen zakdoek tegen hield, snikte hij: „Wietske, Wietske, is moeder dood, is moeder dood?"

Dit was tegen zijn dochttertje, een kind van ongeveer zes jaar, een lief gezichtje.

Het kind hoorde niet, maar op den stoel gekropen die bij het bed stond, hing zij over den bedrand heen, en streefde zij het gelaat van de doode vrouw. „Ben je zoo koud, moeder? Voel dan toch mijn warme handjes! Voel je ze niet?" En zich hooger optillende gleeed zij over het lichaam heen, huilende, en vlijde zij het gezichtje tegen het gezicht van de moeder die niet voelen wou. „Word dan toch wakker, moeder, word dan toch wakker! Kijk eens, Wietske is bij je! Wietske wil een zoentje hebben! Heb je dan geen zoentjes meer voor me? Toe dan toch, moeder!"

De man in den stoel voelde verwijt, slecht verwijt tegen de moeder en het kind, die altijd liefde hadden gehad tusschen elkander en buiten welke liefde hij altijd gestaan had als een dronken man die in dien liefdeband toch geen plaats ook kon vinden. En in zelfverwijt gromde hij: „Laat moeder stil liggen, zie je niet, dat moeder slapen wil?"

Maar het kind hoorde niet. Boozer werd hij. „Laat moeder stil liggen, zeg ik je! Hoor je niet? Kwaje meid, moet ik je er af halen? Hier kommen!" Toch durfde hij niets doen. Hij had die twee al zoo dikwijls van elkander gehaald met vloeken en stompen; een vrees zeide hem dat hij tusschen die twee nu niet komen mocht, want die daar bij het bed de wacht hield, was de dood; en hij was bang voor den dood.

Aldoor praatte het kind tegen haar moeder: „Kijk, nu huil ik, moeder! Ik maak je heelemaal nat! Ik kan het niet helpen! Ik zal je weer afdrogen! Maar waarom lach je niet tegen me? Ik ben niet stout geweest, niet stout geweest; waarom ben je dan boos op Wietske, moeder?"

Straks stak zij haar armpjes onder het hoofd van de doode door, ze omhelzend met snikken van een die niet weet waarom zij geen kussen terug kreeg; zij gaf toch veel kussen, veel kussen op den

kouden mond die niet spreken wilde, en op de oogen die niet open wilden; waarom kreeg zij geen kussen terug?

Het was te veel voor den man bij den haard. Vloekend stond hij op; breedbeens schreed hij naar de bedstede; en met sterke armen het kind aanvattende, trok hij, trok hij het af van de moeder, het kind dat haar omklemd hield, en niet los wilde laten. Het hoofd van het lijk ging mede de hoogte in; het kind wilde niet loslaten; maar straks viel dat hoofd op de kussens terug, stijfstrak, alsof het wel breken kon waar de nek was.

„Hier,” schreeuwde hij vloekend, „lig in je eigen nest, akelige grienert!” En neergeslingerd in haar eigen klein bed in den anderen hoek van de kamer, kwam geen kreet en geen gil uit den kleinen mond van die meer bedroefd was dan engelen zouden kunnen troosten. Sneeuw viel daar door de losse pannen op het dekentje.

Woedend, en zelf tusschen zijn woede door huilend met dronkemensweeën over zijn weduwnaarsstaat die nu over hem gekomen was, zakte hij weer neer in zijn stoel, en sliep hij straks in, met den arm hangend over de leuning; het hoofd achterover; den mond wijdopen; hikkende; de beenen wijduitgestrekt tegen de uitbrandende kachel.

De dag van de begrafenis, den Woensdag daarop, was sneeuwig, en alle menschen die genoodigd waren schudden de sneeuw van hun kleeren af op de stoep, voor zij binnenkwamen in de kleine kamer, waar de kist op schragen stond, en waar zij samendrongen, staande, of zittende, waar er maar plaats was. De natte kleeren dampen uit; een gloeiende hitte van veel turven in de kachel deed ze dampen. Het waren bijna allen menschen uit Zuidloorn, gemeenteleden van dominee Rechtman.

Die het laatst van allen binnenkwam, dat was Walter. Hij vond de menschen bij elkaar, heel stil; het was de gewoonte niet in die streek om wat te zeggen in het sterfhuis, vóór de begrafenis. In den namiddag als alles afgelopen was, dan hadden zij den tijd, en dan bij het maal, dan lieten zij de tongen los, en dan begon wat elke

begrafenis aantrekkelijk maakte: een heele middag vrijaf van werken, en praten over alles wat er gebeurde in de gemeente. Walter kende maar een enkele van die mannen en vrouwen.

Hij vond het heel moeilijk om iets te zeggen tegen Geurt. Hij had er gisteren den heelen dag over gedacht. Den dronken man onder handen nemen en het hem eens goed zeggen, hoe schandelijk het was geweest, dat zijn vrouw gestorven was terwijl hij in de kroeg zat, neen, dat stuitte hem tegen de borst. Was hij maar niet zoo fijngevoelig, dan zou hij het wel doen, en hij zou lof inoogsten van de anderen, die het in de gemeente zouden rondgebazuind hebben: „Een flinken dominee hebben zij daar in Oostloorn, die heeft Geurt zijn zonde aangezegd, en die heeft hem er van langs gegeven!” Gaf hij nu maar om zulk een lof; hij was in eens klaar geweest en zou geweten hebben wat te zeggen, in de sterfkamer. Maar zoo was Walter niet.

Toen hij den man een hand gaf, zeide hij: „Geurt, je hebt een goede vrouw gehad, en ik ben ook gekomen om hier te treuren over het heengaan van een vrouw die wij wel in de gemeente hadden willen houden.”

Meer sprak hij niet voorloopig. Maar hij ging zitten, en riep Wietske, en zette haar op zijn schoot. Voor hem was het kind heel niet bang; hij was er al zoo dikwijls geweest. „Weet je nog wel, Wietske, dat je moeder je dien appel gaf verleden week?” Verscheidene vrouwen in de kamer vonden het een heel gek onderwerp waarmede de dominee met het kind begon. Maar Walter bekommerde zich niet om die vrouwen. „En weet je nog dat moeder zeide: dat is voor mijn beste kindje?” Schreien ging het kind, en wat het bij haar vader nog niet gedaan had, dat deed het bij den dominee: het borg haar gezichtje aan zijn borst, en sloeg haar armen hem om den hals.

Geurt keek met groote oogen naar zijn dochttertje. „Dat heeft het kind mij nooit gedaan! ik heb nooit een liefkoozing van haar gehad.” Walter voelde dat Geurt dat dacht, en hij voelde tegelijk dat hij op den goeden weg was om den goeden mensch in hem wakker te roepen. Hij wist op eens wat hij te doen had, en op welke wijze het moest.

„Ik wil naar moeder toe,” huilde het kind; „en jij moet me er brengen!” Daar waren vrouwen die meenden dat het lastig was voor

dominee om daar te zitten op die begrafenis met het kind op zijn schoot. „Geurt, neem jij het kind op je schoot,” zeiden zij. Maar Wietske schreeuwde: „Nee, ik wil hier zitten, laat me niet los, dominee!” Daar brak een licht door in het denken van den dronkaard: „Nee, het is goed zoo,” sprak hij, „laat haar daar blijven, ik heb het niet verdiend dat zij bij mij zit.”

Wat Walter toen deed, was aan het kind al maar vertellen van moeder, maar het was aan de ooren van Geurt dat die woorden t’huis hoorden, en ze drongen door voor een oogenblik. Straks barstte die man uit, met weenen en harde snikken, vol zelfverwijt, zoo dat hij zich niet spaarde, ook al hoorden de anderen het aan.

Toen was voor Walter het oogenblik gekomen. Hij liet den Bijbel zich geven, en met Wietske al op zijn schoot las hij voor, en sprak hij woorden van het Eeuwige Leven. Ook onder het gebed dat volgde zat het kind aldoor bij hem. Toen stond hij op en gaf hij een teeken dat zij met de begrafenis konden voortgang maken.

Men was overeengekomen gisteren dat het met het oog op den besneeuwden straatweg het beste zou zijn, als men de doode vrouw over het water vervoerde, van den molen naar de groote vaart, en zoo verder tot aan de herberg van Eppien, beneden aan den berg, en dat daar dan de wagen zou gereed staan, die de doode verder bracht naar het kerkhof te Oostloorn. De helft van den afstand te water zou de andere helft voor het paard en den wagen gemakkelijker maken.

Voorzichtig en vol ernst op het gelaat droegen de mannen het lijk uit de kamer naar buiten. Daar aan het water lag een groote schouw, van de groote soort waarmede men groote vrachten turf vervoerde; de schouw was geheel schoongemaakt; maar de sneeuw had er weer een dunne laag op gelegd. Met eenige moeite, over de plank, kregen de mannen de kist in de schouw: daar legden zij haar neder, en dekten zij haar met een zwart groot laken, zoodat de punten van het laken breed afhingen in het vaarttuig. Twee stoelen werden aangebracht, en achter de kist gezet. Daar moest Wietske plaats nemen, met een vrouw die het naast aan de familie verwant was. Het kind was in het zwart gekleed, en van het bloote hoofd hing een zwarte doek af over de schouders tot aan de knieën. Ook de vrouw was

zoo gekleed. Van het kind kon men het gezichtje nauwelijks zien vanwege den doek, de betraande oogen waren goed merkbaar.

Toen gingen ook twee mannen in de schuit, een voor, en een achter. Zij hadden ieder een langen stok in de hand, en daarmede boomden zij de schouw van wal, en verder de vaart op. De sneeuw viel aldoor op de menschen in de schuit, en op het zwarte laken over de kist.

Aan den kant stelde de stoet zich in beweging. Vooraan liep Iltig, de koster. Dadelijk achter hem kwam Geurt. En achter hem een voor een de mannen, en daar achter weer een voor een de vrouwen. Men was daar gewoon zoo achter de lijkbaar te gaan, een voor een. Die den stoet sloot was dominee Walter, met den hoogen hoed op, zooals hij in de stad ook gedaan zou hebben bij een deftige begrafenis.

Het was een moeilijke gang voor al die menschen; niet vanwege de droefheid; die was er niet, al zagen alle aangezichten vol ernst; maar vanwege de sneeuw op den weg. Toen zij nog niet ver geloopt hadden lag de sneeuw wit over al die menschen. Door de dicht vallende vlokken hadden zij moeite om voor zich uit te zien, de sneeuw zat hun allen in de oogen. Iltig, de koster, die vooraan liep, had alle moeite op zijn beenen te blijven staan, hij was maar zoo'n klein man. Vooral als een sterke windvlaag tegen hem aangierde, had hij moeite om niet meê weg te waaien. Dinkel die vlak achter hem liep, meende soms naast hem te gaan loopen om hem te ondersteunen. Maar dat mocht immers niet, je moest immers in de rij blijven waar je plaats was.

De gedachten van Walter, die eenzaam achteraan liep, waren bij de doode en bij het kind. Hij verontrustte zich wat er van het kind worden zou, bij dien vader! Wat moest er van groeien? Toch dwaalden zijn gedachten gedurig af, zooals dat was bij hem, altijd. Een enkele meeuw over het water van de vaart was voldoende om zijn gedachten af te leiden. Hij zag de meeuwen zoo gaarne. Een kraai die opvloog bij het moeras kon hij niet laten met de oogen te volgen zoover hij haar volgen kon, benieuwd waar of het dier wat vinden zou voor den honger. En geheel aandacht was hij plotseling toen een havik uitschoot uit een der eenzame dennen van het moeras en de kraai achtervolgde en hem snel inhaalde; dat was een zeldzaam gezicht,

die strijd tusschen een kraai en een havik, te zeldzamer omdat die dieren elkander in gewone tijden nooit aanvielen en doorgaande met rust lieten; het speet hem dat de dicht vallende vlokken hem het gezicht belemmerden, en hij het gevecht niet ten einde volgen kon; hij kon de vechtende dieren niet verder meer zien. Als hij met zijn gedachten weer bij de droeve plechtigheid terug was, dan voelde hij iets als spijt dat hij zoo licht af te leiden was van wat eigenlijk zijn gemoed moest vervullen.

Bij de herberg van Eppien gekomen ging de schouw aan wal liggen, en droeg men de kist over naar den wachtenden wagen, een wagen zooals de boeren gebruikten om in den herfst het graan op te laden, de schoven die zij van het korenland naar de schuur brachten. Niemand ging de kroeg binnen, ieder deed alsof die niet bestond. De herbergier stond voor de deur, en deed ook zeer ernstig, en groette niemand.

Van daar ging de stoet nu den berg op, tusschen de duizend zware dennen. De gang was hier gemakkelijker, men was beschut tegen den wind, en de sneeuw lag gelijkmatiger op de straat. Weer kon Walter zich niet weerhouden met zijn gedachten geheel en al bij het natuurtafereel te zijn, dat zich daar voor zijn oogen aanbod. De kronen van de boomen hingen gansch gebogen door het gewicht van de sneeuw; hier en daar waren takken afgescheurd, die toch niet op den grond vielen, gedragen door de andere takken. Een enkele boom was door den wind omgevallen, en hing schuin tegen andere boomen aan. En wat hem het meest boeide, dat was het wondere gezicht van de honderden kleine wintervogels, die tusschen de takken boven-in heen en weer vlogen, vroolijk, dartel, met kleine geluidjes van voldaanheid. Dat waren de sijsjes, de zwartkopmees, de weduwe-met-den-langen-staart, zoo klein als kolibris, te teer om aan te vatten met ruwe hand, maar toch zoo sterk dat zij den strengsten winter konden verdragen, en in die koude zich het beste t'huis gevoelden. Wat die kleine vogels toch sterke longen moesten hebben om juist in het gure weder zich in hun element te voelen, dacht Walter. Straks kwam hij met zijn gedachten weer terug tot de droeve plechtigheid, en was het weer met iets als schaamte wat zijn hart innam.

Langs de eenzaam verspreide boerderijen, langs de boerderij van

Duiven, ging men eindelijk de Vechtbrug over, de Dorpsstraat in, den weg op van het kerkhof.

Er waren maar weinig menschen opgekomen, daar op het kerkhof; de meesten zaten achter gesloten deuren, bij de warme kachel. Dreese stond er, en nog een ouderling, ook een diaken die straks na de plechtigheid aan de poort zou staan met het collectezakje in de hand, voor de armen, gelijk gebruikelijk was. Die er stonden, evenals de mannen en vrouwen van den stoet, deden alsof er geen gure wind woei, alsof er geen sneeuw lag tot aan de knieën; zij deden allen alsof het een gewone zomerdag was geweest; zij verdroegen het weder, zooals men een tegenspoed verdraagt alsof er geen tegenspoed is.

De rede die Walter bij de geopend groeve hield voldeed weinig aan de meegekomen menschen uit Zuidloorn. Hun dominee Rechtman deed dat zoo anders. Die hield altijd een ware boetpredikatie aan het graf; die spaarde den rouwdragenden man niet; die spaarde de doode evenmin; die deed daar op zulk een plek de rechtstreeksche vraag tot de doode en tot de familie of zij wel tot de uitverkorenen behoorden; zoo niet, dan was de eeuwige verdoemenis het eenige wat zij te verwachten hadden! Daarbij jammerde hij op een toon die galmend huilend over het kerkhof klonk, met een stem die gehoord kon worden tot bij de school. En Walter deed niets van dien aard. Het was al eeuwige verzoening wat hij sprak, en vergiffenis van het Kruis van Christus af over de levenden en de dooden; en zacht was zijn vermaan tot bekeering nu, de bekeering die op de vergiffenis moest volgen.

„Neen,” dachten de mannen en vrouwen uit Zuidloorn, „de gemeente van Oostloorn mocht dat goed vinden, zij kenden de Waarheid dieper en meer bevindelijk; hun dominee Rechtman daar waren zij beter meê af!” De onvoldaanheid was groot bij de Zuidloorners. Ook Geurt, de dronkaard was onvoldaan; hij had hier slagen verwacht, slagen tegen zijn zondige ziel; had hij zijn vrouw maar in Zuidloorn mogen begraven, maar dat liet de gemeentewet niet toe; hij had het nog aan den burgemeester gevraagd, maar die had geantwoord dat het niet kon en niet mocht! Zonder waardeering en zonder dank keerden die mannen en vrouwen zich om, na de sluiting van het graf,

en gingen zij huns weegs, naar het sterfhuis terug; daar was er geen een die bij het heengaan zijn pet voor Walter aflichtte.

Met gebogen hoofd liep Walter het kerkhof af, den tuin van zijn pastorie door, zijn achterdeur in. Hij leed, het lijden van een leeraar die weer voelt dat de menschen Gods straf liever hebben dan Zijn liefde, in dat wondere compromis dat een geweten maakt met God als het geweten geen wedergeboren geweten wil zijn.

Aan de deur haalde Dreese hem in. Die man, die fijngevoelig alles meegevoeld had van het leed van zijn leeraar, had hem iets te zeggen. Het was een vreemde manier van troosten die hij op het oogenblik er op nahield. „Dominee Rechtman meent er niets van als hij de menschen zoo bang maakt met de verdoemenis, en die menschen meenen er ook niets van als zij voorgeven dat het hun goed doet er mede bang gemaakt te worden.”

„Hoe weet je dat, Dreese?” vroeg Walter.

„Dat heb ik laatst gemerkt toen ik meê op een begrafenis moest in Rechtman zijn gemeente. Op het kerkhof had hij zijn lieden de vreeselijkheid van de verdoemenis voorgehouden, zooals ik het nooit gehoord had, ik was er zelf van ontdaan, dominee. Maar toen wij in het sterfhuis terug waren, zeide hij lachend tot de achtergebleven weduwe: Nou mag je me wel een goed kop koffie geven, hoor! En hij ging de koffie met grooten smaak gebruiken, met in de hand een groot stuk koek waar hij lustig van afbeet. Als een mensch wezenlijk den ernst van de verdoemenis voelt, dominee, dan kan hij niet op hetzelfde oogenblik zich vergasten aan koffie en koek, vindt u ook niet? Al de anderen in de kamer genoten ook diep van de koffie en de koek en waren reeds vroolijk aan den praat. Huichelaars zijn het!” En Dreese vergat voor een oogenblik de zachte manier van oordeelen den Oostloorners eigen.

Denzelfden avond van de begrafenis zat Dinkel naar gewoonte in de kroeg bij Eppien, onder aan den berg. Hij was met de schuit

gegaan, gedachtig dat zijn vrienden hem ieder twee borrels beloofd hadden, en dat hij daarom het veiligst zou doen den tocht te water te maken. Je kon nooit weten hoe ver je buiten westen zou wezen, als je terugkwam! In de schuit was hij dan beter op zijn gemak dan te land, dat wist hij zelf.

Wietske was door hem naar bed gejaagd, onvriendelijk, met snauwende woorden. Het kind wist niet waarom vader boos was, zij was toch den heelen dag zoet geweest, en had niets stouts gedaan. Schreiend lag zij in haar bedje, onder de pannen, waar de sneeuw wel eens tusschen door woei zooals gisteren nog en dan op het dekentje lag. De slaap wilde niet komen. Als zij vroeger eens niet slapen kon, dan riep zij om moeder, en dan kwam moeder, zacht, en sprak zachte woordjes, en streefde haar over het hoofd, en kuste haar; en dan kon zij wel slapen. Waarom was moeder er nu niet? Waarom was zij weggegaan? Zij dacht aan het kerkhof, waar moeder nu lag, in de kist onder de aarde. Zij wilde bij moeder zijn.

Heel stil in haar bed, schreiend, dacht zij maar aldoor aan moeder. Met het dekentje wischte zij de tranen af, maar het hielp niet, straks moest zij ze weer afvegen. En kreunend kwamen de woordjes: „Moeder, ik wil bij jou wezen, moeder.”

Eerst ging zij overeind zitten, en staarde zij rond in de donkere kamer. En toen volgde vanzelf dat zij de beenen over den rand van het bed hing, en toen stond zij op den vloer. Het ging alles vanzelf. Van den stoel bij het bed nam zij de kousjes, en zij trok ze aan; de kleine schoenen eveneens. Het jurkje schoot zij zich over het hoofd; het manteltje vergat zij. Dat aankleeden was zoo spoedig gebeurd. De deur uit trad zij naar buiten, in den kouden winternacht, en voor zij het zelf wist liep zij reeds langs de kleine vaart naar den straatweg. Zij zou naar het kerkhof, waar moeder was.

Het sneeuwen was opgehouden, de wind was gaan liggen; maar de koude was gestegen en drong door de dunne kleertjes naar het nog warme lichaam; zij voelde het niet. Het loopen ging gemakkelijk, vond zij; de sneeuw was hard, zij kon er boven op loopen zonder er in te zakken met haar kleine schoenen. „Moeder,” was de kreun die tusschenbeiden uit het mondje kwam.

Op den straatweg gekomen overviel haar een groote angst; als

haar vader nu terugkeerde uit de kroeg, dan moest hij haar tegenkomen; hij zou boos zijn, boos! Hij zou haar slaan, hard slaan; hij zou haar meê sleuren aan zijn sterke hand, naar huis weer! Zij dacht aan omkeeren.

Doch zij zette door: zij wilde naar moeder. Dapper liep zij den straatweg op, in de duisternis. Zij kon heel goed zien met haar kinderoogen waar het pad liep dat de menschen dien dag plat getreden hadden, en daar trad zij ook op, de diepe sneeuw aan de beide kanten vermijdende. Ook kon zij duidelijk de vaart zien die evenwijdig langs den weg liep, en verder over het moeras. Maar het was toch wel donker, dacht zij, en zij voelde tegelijk met de vrees van een kind dat zij alleen en eenzaam liep in die duisternis. Als maar niets haar tegen kwam op den weg!

Een eind verder langs de vaart hoorde zij de riemslagen van een boot, en weldra dook ook uit de duisternis de vorm van een boot met een man daarin die lustig een dronkemanslied zong. „Dat is vader!” begreep zij oogenblikkelijk. En in den angst voor den man, als hij haar zien zou, bukte zij zich klein, en dook zij weg aan den anderen kant van den weg, in een sneeuwhoop die het kleine lichaam gemakkelijk verbergde. Daar lag zij stil, tot zij hoorde dat de riemslagen zich verwijderden, en het geluid van het lied zwakker werd. Toen stond zij op, zag terug, en merkte dat de duisternis de boot met den man verzwolgen had. Haastig liep zij voort.

Bij de kroeg van Eppien overviel haar de angst van ontdekt te worden opnieuw. Als er eens een man uitkwam die haar zag! Zij vreesde het huis voorbij te gaan. „Moeder,” kreunde het weer. En dapper schreed zij op het huis aan. Zij hoorde mannenstemmen van binnen, grove stemmen, hard schreeuwende als in een twist. Met snelle sprongen draafde zij het huis voorbij, en verdween zij in het bosch van de groote dennen, klein lichaam tusschen de zware stammen.

Hier was de duisternis zeer groot. Zou zij den weg kunnen houden? Zij kon het platgetreden pad niet meer zien, en waadde soms ter zijde er van. Dan ging het diep door de sneeuw tot bij de heupen. Zij moest er zich dan uitwerken. Soms, door de opkomende vrees in het donkere bosch, meende zij geluiden te hooren die er uit kwamen, van tusschen de stammen; en zij schrikte hevig als van de takken

daarboven plotseling een zware vracht sneeuw omlaag gleeed; eerst wist zij niet wat het was, ontsteld; maar als zij begreep, dan werkte zij moedig weer verder. De geluiden hielden maar al aan; dat was het ergste; was het maar stil in het bosch!

Toen hoorde zij duidelijk achter zich voetstappen, voetstappen van een man. Zij zag om, en met haar scherpe oogen onderscheidde zij ook de gedaante van een man die uitdook uit de duisternis en den weg opkwam naar haar toe. In een hoogopzwellenden angst sprong zij rechts het bosch in, tusschen de stammen, verder, verder, tot waar zij meende veilig te zijn onder een afgevallen grooten tak.

Die daar langs kwam was Asmus, de Duitsche koopman. Ook hij had met zijn scherpe oogen en ooren iets bemerkt dat over den weg rechts in het bosch verdween. Hij verbaasde zich, wat zou het zijn? Een strooper kon het niet zijn wat hij daar in het bosch had zien verdwijnen; daar was de gedaante te klein voor. Een kind kon het toch ook niet zijn; hoe zou een kind te middernacht alleen hier in het bosch wezen? Hij stond stil op de plek, en staarde tusschen de stammen door in de richting. Zou hij zich vergist hebben? Hij begreep het niet. En eindelijk, eindelijk zette hij den stap er weer in, al maar verbaasd wat het kon geweest zijn.

Langzaam, vol vrees, kroop Wietske uit haar schuilhoek en bereikte zij den straatweg weer. Zij liep door. „Moeder,” kreunde het.

Dien ganschen langen weg heeft het kind geloopt, met haar kleine voeten, vallende soms, en weer opstaande, de sneeuw afschuddende van haar dunne jurkje en van haar natte haren. De eenzame boerderijen liep zij langs, ook de boerderij van Duuven.

Bij de Vechtbrug overviel de doodelijke angst haar weer. Als er op de brug maar niemand was! Daar kon zij zich niet verbergen! Daar zouden zij haar zien! Maar dapper waagde zij het; zij wilde naar moeder.

Midden op de brug liep een groote hond haar te gemoet; het was de hond van den postbode, die weer losgebroken was en in zijn honger de erven ging afloopen om eten te vinden. Het dier sprong regelrecht naar Wietske toe; zij wilde schreeuwen, maar hield zich in. Het dier besnuffelde haar jurkje en haar schoenen; het gaf een knauw in de schoentjes als gewillig om het leer te verslinden voor

zijn hongerige maag. Maar Wietske weerde zich, schreiend, en de hond liep door.

Toen schreed zij het dorp in, klein eenzaam ding tusschen de groote schuren en huizen, waar de slapende menschen waren. De angst vervolgde haar hier van straat tot straat, van huis tot huis. Als de nachtwaker, die altijd 's nachts rondliep, hier op eens van achter den hoek van een straat opdook! Zij sloop dicht langs de huizen.

Zoo, uitgeput nu, verkleumd, bereikte zij het kerkhof. Weer de angst: zou het hek gesloten zijn? „Moeder,” kreunde het.

Het ijzeren hek was gesloten, en teleurgesteld, schreiend, viel zij er voor op den grond. Liggende voelde zij dat ze moe was, voor het eerst voelde zij het; en zij meende wel te willen blijven liggen. Nu slapen! Zij kon toch niet meer opstaan!

Maar op eens sprong zij overeind, met de laatste dapperheid die overgeschoten was van de verschrikkelijke reis, en beproefde zij rondlopende of zij niet van ter zijde of van den achterkant zou kunnen binnendringen. Het kerkhof was aan alle zijden omsloten met een doornenhaag, dicht en sterk en regelmatig geschoren. Zij vond geen toegang, hopeloos! Toen keek zij rond aan de haag, of beneden aan den voet er niet een opening zou kunnen zijn waar zij klein als zij was zou kunnen doorkruipen. Zij beproefde het hier en daar. En eindelijk vond zij een opening, en daar kroop zij door.

Tusschen de graven wist zij waar haar moeder moest zijn; zij had het denzelfden morgen nog gezien. „Moeder!” riep zij met een vroolijken kreet, en zij wierp zich neer in de sneeuw op het graf. Met haar kleine vingers wroette zij in de sneeuw, om dichterbij haar moeder te komen. En aldoor sprak zij: „Nu ben ik gekomen, moeder, mag ik nu bij je liggen?” En zij wroette verder en dieper. „Of ben je boos, moeder, dat ik uit mijn bed ben opgestaan? Niet boos zijn, niet boos zijn, moeder. Ik ben je zoete Wietske, en ik zal altijd zoet zijn als ik bij je mag liggen. Ik wil in je armen, moeder, en ik wil een zoentje van je hebben.” En zij wroette dieper met bevroren handjes.

Het deed haar goed op de knieën te liggen, de kleine beenen waren zoo moe. „Ik ben zoo moe, moeder, mag ik nu bij je liggen?” En zij strekte zich uit met het gelaat in de sneeuw boven het graf. Het liggen lang uit deed haar goed, dat gansche kleine lichaam was zoo

moe. En in dit rustige liggen dat haar zoo goed deed, voelde zij niet de koude van den vriezenden winternacht, die door het dunne jurkje heen drong en de kleine leden verstijfde. Zwakker en zachter werden haar zoete woordjes, langzamer ook. En toen sliep zij in.

Toen de koster en de doodgraver den volgenden morgen op het kerkhof het graf van de doode vrouw verder wilden dicht maken en voltooien, vonden zij verschrikt een kind dood op het graf liggen. Walter nam het doode kindje bij zich in huis en van uit zijn huis werd het begraven, naast de moeder.

Bij de begrafenis waren er velen uit het dorp tegenwoordig. De dominee hield een toespraak zooals hij ze hield bij degenen die hij zeer liefhad; hij weende diep in zijn ziel om het kind, zijn mooie Wietske.

Hij zag na zijn toespraak en gebed Wiegen den Droomer vooraan bij de omstanders. Hij liep op Wiegen toe, en vroeg, hoewel hij wist wat het antwoord zou zijn: „Wiegen, is dat kind er ook een van je gemeente?” Hij vroeg het ter wille van de omstanders.

En Wiegen antwoordde hardop, zoodat allen het hooren konden: „Ja dominee, want derzulken is het Koninkrijk der hemelen.”

Een dood woord uit de Schrift, niet dood uit zichzelf, maar dood in de harten der lezers, was tot leven geroepen in de gemeente, en menig vader en moeder zagen in het vervolg hun kinderen er anders op aan, als zij bij zichzelf zeiden: „Dit kind van mij is eigenlijk mijn kind niet, het is van God, Gods kind.”

Lange jaren nadien heeft men in Oostloorn gesproken van den sneeuwigen winter zooals men er nooit een beleefd had.

Maar als men er over sprak, in de huizen of op den Brink, dan werden er altijd drie dingen naar voren gehaald, en dat waren: de tocht van Walter en Dreese naar de preek te Zuidloorn, de dood van Wietske op het graf van haar moeder, en het woord van Wiegen den Droomer bij haar begrafenis, luid uitgesproken als een stem uit den hemel.